

۷-۱۱-۲- پرلز (مطالعات ارزشیابی بین المللی)

عبدالعظیم کریمی^۱

مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن (پرلز^۲) یک مطالعه ارزشیابی تطبیقی است که هر ۵ سال یکبار اجرا می‌شود. این مطالعه با هدف سنجش روند پیشرفت سواد خواندن دانش‌آموزان ابتدایی و جمع‌آوری اطلاعاتی در مورد تجارب یادگیری خواندن آن‌ها در خانه و مدرسه طرح‌ریزی شده است. مطالعه پرلز، در چارچوب مطالعات «انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی^۳» به عنوان یکی از مطالعات بزرگ در زمینه سواد خواندن کودکان سراسر جهان است.

انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی از آغاز تأسیس خود در سال ۱۹۵۹، بیش از نیم قرن است که مطالعات تطبیقی وسیعی را در سطح بین‌المللی در زمینه‌های علوم، ریاضیات، زبان، ادبیات، تربیت اجتماعی، نگارش، کامپیوتر، آموزش پیش-دبستانی، درک مطلب، سواد خواندن و ... انجام داده است.

از آن‌جا که سواد خواندن برای پیشرفت هر کودکی حیاتی و ضروری است، انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، چرخه منظمی از مطالعه سواد خواندن کودکان و عوامل مرتبط با یادگیری آن را در کشورهای سراسر دنیا اجرا می‌کند. نخستین ارزیابی پرلز در سال ۲۰۰۱ با شرکت ۳۵ کشور آغاز شد و ارزیابی‌های بعدی در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ با ۴۵ کشور و ۲۰۱۱ با ۴۸ نظام آموزشی اجرا شد و طبق برنامه، قرار است که ارزیابی بعدی پرلز در سال ۲۰۱۶ انجام شود.

چگونگی مدیریت مطالعه پرلز:

مرکز مطالعه بین‌المللی^۴ تیمز و پرلز مسئولیت هماهنگی و هدایت علمی مطالعه پرلز از جمله طراحی، تدوین ابزار، اجرای مطالعه، تحلیل داده‌ها و ارائه گزارش را عهده‌دار است که در کالج بوستون آمریکا (دانشکده علوم تربیتی) قرار دارد. تعدادی از فعالیت‌های علمی و فنی مهم پرلز از جمله تأیید ترجمه مواد آزمون، مشاوره در نمونه‌گیری، پردازش و تحلیل داده‌ها در مراکز دیگر دنبال می‌شود. مرکز داده‌پردازی^۵ در هامبورگ آلمان مسئولیت بررسی و پردازش کلیه داده‌های پرلز را بر عهده دارد. هماهنگ‌کنندگان ملی مطالعه پس از اجرای آزمون باید فایل‌های تکمیل شده گردآوری داده‌ها را به این مرکز ارسال نمایند.

مرکز آمار کانادا نیز مسئولیت تنظیم چارچوب و طرح‌های نمونه‌گیری و نظارت بر پیشرفت همه جانبه روش‌ها و صحت فرآیند نمونه‌گیری را بر عهده دارد. در هر یک از کشورهای شرکت‌کننده، مرکز ملی مطالعه تحت نظارت هماهنگ‌کننده ملی مطالعه^۶، مسئولیت اجرای تمام جنبه‌های پرلز در آن کشور را بر عهده دارد.

مبنای مطالعه پرلز :

مبنای مطالعه سواد خواندن در انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در سال ۱۹۹۱ (وُلَف، ۱۹۹۵؛ اِلِی، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۴)^۷ است. این مطالعه پایه و اساس تعریف پرلز از سواد خواندن را تشکیل می‌دهد و چارچوب، ابزار و لوازم ارزیابی آن را فراهم می‌کند.

۱. مدیر ملی مطالعات بین‌المللی تیمز و پرلز در ایران

2. Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS)

3. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)

4. International Study Center(ISC)

5. Data Processing Center

6. National Research Coordinator(NRC)

اگرچه اساس مطالعهٔ پرلز، مطالعهٔ ۱۹۹۱ است، اما چارچوب پرلز و ویژگی‌های آن در نخستین مطالعهٔ پرلز در سال ۲۰۰۱ توسط (کمپل، کلی، مولیس مارتین و سینز بری) تهیه و تدوین و برای ارزیابی‌های بعدی به روز شد (به نقل از مولیس ۲۰۰۶). کشورهای شرکت‌کننده در پرلز دوره‌های قبل می‌توانند از طریق اجرای پرلز دوره‌های بعدی اطلاعاتی در مورد تغییرات آموزش خواندن و چگونگی ارتباط این تغییرات با عملکرد دانش‌آموزان در خواندن را بررسی و مقایسه کنند.

تعریف سواد خواندن در پرلز:

انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت‌تحصیلی در نام‌گذاری مطالعه‌ای که در سال ۱۹۹۱ انجام داد برای بیان مفهوم کلی مهارت خواندن، از تلفیق دو اصطلاح «خواندن» و «سواد» استفاده کرد - مفهومی که در برگیرندهٔ توانایی ارائه و بازتاب موضوع مورد مطالعه و استفاده از آن به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف فردی و اجتماعی است. از آن‌جا که اصطلاح «سواد خواندن» هم به معنای خواندن و هم به عنوان موضوع مورد ارزیابی این مطالعه، اصطلاح مناسبی است، در نام‌گذاری پرلز از آن استفاده شده است. پرلز سواد خواندن را به شرح زیر تعریف می‌کند:

«توانایی درک و استفاده از فرم‌های نوشتاری زبان که جامعه و یا فرد آن را ارزش‌گذاری کرده و نوآموزان با این توانایی می‌توانند معنای متون متفاوت را دریابند. آنها برای یادگیری و شرکت در جامعهٔ باسوادان یا برای سرگرمی و لذت می‌خوانند» (کمپل، ۲۰۰۶).

ابعاد سواد خواندن در آزمون پرلز

مطالعهٔ پرلز بر سه جنبه از سواد خواندن دانش‌آموزان متمرکز می‌شود:

۱- فرایندهای درک مطلب ۲ - اهداف خواندن (ادبی و معلوماتی) ۳-انواع رفتارها و نگرش‌ها نسبت به خواندن

جامعهٔ مورد مطالعه پرلز

پایهٔ تحصیلی مورد مطالعهٔ پرلز عبارت است از پایه‌ای که با شمارش از سطح نخست در برنامه طبقه‌بندی بین‌المللی آموزش^۸ نمایندهٔ چهار سال تحصیلی باشد.

سطح نخست مطابق با آموزش ابتدایی یا اولین مرحلهٔ آموزش پایه است. اولین سال سطح نخست، آغاز «آموزش اصولی خواندن، نوشتن و ریاضیات» می‌باشد (یونسکو، ۱۹۹۹). چهارسال بعد از آن، پایهٔ مورد مطالعه است که در بیشتر کشورهای پایهٔ چهارم می‌باشد. به‌رحال پرلز نمی‌خواهد مقتضیات زبانی و شناختی خواندن را در مورد کودکان کم سن مورد ارزیابی قرار دهد. بنابراین سعی می‌کند مطمئن شود که سن کودکان در هنگام آزمون، از میانگین سن در نظر گرفته شده که در پرلز ۲۰۰۱، ۹/۵ سال بود، کوچک‌تر نباشد.

این جامعه (دانش‌آموزان پایهٔ چهارم) برای پرلز به این علت انتخاب شده که یک مرحلهٔ گذر مهم برای پیوستن کودکان به جمع خوانندگان است. معمولاً، در این دورهٔ سنی، دانش‌آموزان شیوهٔ خواندن را یادگرفته‌اند و از خواندن برای یادگیری استفاده می‌کنند. با ارزیابی کودکانی که در پایهٔ چهارم هستند، پرلز، داده‌هایی را فراهم می‌آورد که مکمل اطلاعات تیمز، (مطالعهٔ بین‌المللی روند آموزش ریاضیات و علوم) است. تیمز که توسط انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت‌تحصیلی انجام می‌شود، به طور منظم پیشرفت و دستاوردهای آموزشی پایه‌های چهارم و هشتم را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

7. Wolf & Elley

8. International Standard Classification of Education (ISCED)

روش نمونه‌گیری پرلز :

چارچوب نمونه‌گیری در مطالعه پرلز، با استفاده از طرح نمونه‌گیری طبقه‌بندی خوشه‌ای دو مرحله‌ای^۹ است تا اطمینان حاصل کند که دانش‌آموزان نمونه، معرف و نماینده همه دانش‌آموزان آن کشور هستند. در هر یک از کشورهای شرکت‌کننده به طور متوسط ۱۵۰ تا ۲۰۰ مدرسه برای ارزیابی انتخاب می‌شوند. به منظور ارزیابی تعداد ۴۰۰۰ تا ۵۰۰۰ دانش‌آموز در هر کشور، در هر مدرسه یک یا دو کلاس پایه چهارم به طور تصادفی انتخاب می‌شود.

این طرح به روش «احتمال متناسب با حجم»^{۱۰} سهم هر یک از طبقه‌ها نمونه را، متناسب با حجم آن در جامعه تعیین می‌کند و با بهره‌گیری از وزن‌های نمونه‌گیری^{۱۱} شامل وزن کلاس، مدرسه، دانش‌آموز، وزن کل و وزن نهایی اطمینان حاصل می‌شود که شاخص‌های آماری به دست آمده از نمونه مورد مطالعه، «معرف جامعه» می‌باشند. مرکز داده پردازشی DPC در هامبورگ وابسته به نرم افزار نمونه‌گیری در مدارس^{۱۲} را تهیه کرده تا کار نمونه‌گیری را به صورت خودکار درآورند. از کشورها خواسته می‌شود تا حد امکان از این نرم‌افزار استفاده کنند.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات:

به منظور ارزیابی اهداف و فرآیندهای خواندن، آزمون پرلز مجموعه‌ای از متون ادبی^{۱۳} و اطلاعاتی^{۱۴} و پرسش‌هایی است که دانش‌آموزان را ملزم به استفاده از فرایندهای متفاوت درک مطلب می‌کند.

مواد آزمون خواندن پرلز بسیار بیشتر از آن است که یک دانش‌آموز بتواند در فرصت تعیین شده به آن‌ها پاسخ دهد. با هدف گنجاندن محتوای بیشتر در آزمون و کاستن از بار مسئولیت هر دانش‌آموز مواد آزمون در قالب ۱۳ دفترچه ارائه شده است که هر دانش‌آموز به طور تصادفی تنها یک دفترچه را کامل می‌کند.

هر یک از دفترچه‌های ۱ تا ۱۲ شامل متن‌هایی برای خواندن و پرسش‌هایی می‌باشد. دفترچه شماره ۱۳ با دفترچه‌های دیگر تفاوت دارد. این دفترچه شامل دو دفترچه جداگانه است، دفترچه R (خواندن) که فقط شامل پرسش‌هاست و یک دفترچه رنگی به نام «دفترچه خواندن پرلز» که متن‌هایی با عکس‌های رنگی دارد. همه دفترچه‌ها شامل سوالات چندگزینه‌ای و سوالات پاسخ ساز هستند.

ب: پرسشنامه‌های زمینه‌ای

به منظور جمع‌آوری اطلاعاتی درباره عوامل تأثیرگذار بر یادگیری خواندن در بافت خانه و مدرسه، پرسش‌نامه‌هایی توسط دانش‌آموزان شرکت‌کننده در آزمون، والدین، معلمان و مدیران مدرسه آن‌ها تکمیل گردید، که در بردارنده بسیاری از عوامل مؤثر در توانایی و مهارت خواندن دانش‌آموزان است (مارتین و مولیس، ۲۰۰۴). به این منظور، پرلز چهار نوع پرسشنامه مطابق جدول زیر تهیه کرده است:

9. Two-Stage Stratified Cluster Design
10. PPS: Probability Proportional to Size
11. Sampling Weights
12. Within Sampling School Software (w3s)
13. Literary
14. - Informational

پرسش‌نامه‌ها	تکمیل شده توسط	محور سؤالات پرسش‌نامه به توجه دارد.
پرسش‌نامه دانش‌آموز	هر یک از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در آزمون پرلز	تجربه‌های آموزشی خواندن، ادراک و نگرش‌ها و رفتارها نسبت به خواندن، عادات مطالعه و خواندن بعد از مدرسه و استفاده از کامپیوتر، منابع و امکانات سواد آموزی در خانه
پرسش‌نامه زمینه‌یابی یادگیری خواندن	والدین یا سرپرستان اصلی هر یک از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پرلز	تعامل میان کودک و والدین در زمینه سوادآموزی، منابع و امکانات سوادآموزی در خانه، نگرش‌ها و عادات خواندن والدین، ارتباط میان خانه و مدرسه
پرسش‌نامه معلم	معلم درس خواندن هر یک از کلاس‌های منتخب پایه چهارم ابتدایی	ویژگی‌ها و خصوصیات کلاس، مواد و فعالیت‌های آموزشی و زمان آموزش، منابع و امکانات کلاس درس، تحصیلات و آموزش معلمان، ارتباط خانه و مدرسه
پرسش‌نامه مدیر	مدیر هر یک از مدارس منتخب برای شرکت در آزمون	ویژگی‌ها و خصوصیات مدرسه و دانش آموز، منابع و امکانات مدرسه، سیاست‌های مدرسه نسبت به خواندن

مهم‌ترین پرسش‌های پژوهشی از یافته‌های پرلز عبارتند از:

- ۱- دانش‌آموزان پایه چهارم تا چه میزان بر مهارت خواندن تسلط دارند؟
- ۲- عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان یک کشور با کشور دیگر چگونه مقایسه می‌شود؟
- ۳- آیا دانش‌آموزان پایه چهارم از خواندن لذت می‌برند و برای آن ارزش قائل‌اند؟
- ۴- عادات خواندن و نگرش دانش‌آموزان کشورها، تا چه حد با هم متفاوت است؟
- ۵- آموزش خواندن برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی کشورها چگونه سازمان‌دهی می‌شود؟
- ۶- عوامل درون آموزشی و برون آموزشی تا چه اندازه در کیفیت توانایی خواندن دانش‌آموزان مؤثر است؟
- ۷- عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان کشورها در پایه چهارم ابتدایی در فاصله مطالعه‌های مختلف از چه تغییراتی (افزایش یا کاهش) برخوردار بوده است؟
- ۸- تغییرات و اصلاحات انجام شده در نظام آموزشی کشورها از نظر منابع انسانی، محتوی، روش، امکانات و منابع آموزشی تا چه اندازه در روند پیشرفت سواد خواندن دانش‌آموزان مؤثر بوده است؟
- ۹- تفاوت عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان در حیطه‌های مختلف خواندن (اسخراج مستقیم اطلاعات، تفسیر و استنباط، قضاوت و ارزشیابی) به تفکیک عوامل مختلف چگونه است.

تاثیر دستاوردهای پرلز بر نظام آموزشی کشورها

بازتاب نتایج و یافته‌های پرلز در کشورهای شرکت‌کننده حساسیت‌ها و واکنش‌های متفاوتی را به همراه داشته است. گستره این واکنش‌ها از حد اطلاع رسانی صرف تا انجام اصلاحات و تحولات بنیادی در ساختار، برنامه‌ها و منابع و روش‌های آموزشی بوده است.

به طور کلی، کشورهای شرکت کننده تلاش می‌کنند تا با شیوه‌های مختلف از نتایج به دست آمده پرلز برای بهبود و ارتقای کیفیت نظام آموزشی خود بهره‌گیری کنند.

این بهره‌گیری در سطوح مختلف شامل توصیف و تبیین وضعیت آموزشی از نظر نظارت بر روند عملکرد تحصیلی در دوره‌های مختلف تیمز و پرلز با توجه به منابع آموزشی، برنامه‌های درسی، روش‌ها و سیاست‌های آموزشی می‌باشد که هدف آن شناسایی نقاط ضعف و قوت در روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است.

نتایج پرلز ۲۰۱۱ نشان داد که روند عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان ایرانی، نسبت به پرلز ۲۰۰۱، حدود هفت نمره (از ۴۱۴ به ۴۲۱) و از ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۱ به میزان ۳۷ نمره (از ۴۲۱ به ۴۵۷) افزایش داشته است و افزون بر آن توانایی درک مطلب دانش‌آموزان ایران در حیطه‌ها و لایه‌های پیچیده‌تر و عمیق‌تر سواد خواندن در دو سطح ادبی و اطلاعاتی نسبت به ۲۰۰۱ و ۲۰۰۶ افزایش معنی‌دار داشته است (کریمی، ۱۳۹۱).

برخی از کارشناسان و تحلیل‌گران بر این باورند که ممکن است یکی از دلایل و عوامل ارتقاء عملکرد دانش‌آموزان ایران در تیمز نیز متأثر از بهبود سواد خواندن دانش‌آموزان ایران باشد که حاصل تغییر محتوا و روش آموزش زبان فارسی و درک مطلب در سال‌های گذشته بوده است. این ادعا از طرف برخی از گروه‌های تصحیح‌کننده سؤالات تیمز و پرلز نیز مورد تأیید قرار گرفت زیرا آن‌ها در جریان تصحیح سؤالات پاسخ‌ساز علوم و ریاضیات دانش‌آموزان پایه چهارم و هشتم مشاهده کردند که مهارت نوشتن و درک مطلب دانش‌آموزان ایران در تیمز ۲۰۰۷ و ۲۰۱۱ نسبت به دوره‌های قبل بهبود یافته است و این پیشرفت احتمالاً ناشی از بهبود مهارت خواندن و توانایی درک مطلب دانش‌آموزان از سؤالات آزمون بوده است که به پاسخ‌های بهتر کمک نموده است.

در گزارشی از کتاب «تأثیر پرلز بر نظام آموزش ۱۲ کشور» آمده است که:

گزارش اغلب کشورها نشان می‌دهد که در جهت اعلام نتایج پرلز به پژوهشگران، تصمیم‌سازان و سیاست‌گذاران آموزشی، معلمان و مدیران مدارس و اعضای جامعه به طور عام، تلاش‌هایی انجام شده است. گزارش‌های تهیه شده، متناسب با نیازهای گروه هدف، محتوا و قالب‌های متفاوتی دارند. بروشورها، چکیده‌ها، گزارش‌های همراه با جزییات و خبرهای اطلاعاتی نیز تهیه شده‌اند. واضح است که عوامل تأثیرگذار بر تصمیمات سیاستی خیلی پیچیده‌تر هستند و هر تصمیمی نتیجه زمینه‌های اجتماعی - سیاسی و آموزشی خاص است. با این وجود، گزارش‌های ملی نشان می‌دهد که کشورها تلاش می‌کنند سیاست‌هایی را تعیین کنند که شواهد تحقیقاتی آن‌ها را تأیید کند. اقدامات مرتبط با اصلاحات در یک حوزه خاص مانند ارتقا توانایی‌های خواندن در دوره ابتدایی را می‌توان خیلی ساده به مطالعاتی مانند پرلز نسبت داد، تا به مطالعاتی مانند تیمز که حوزه‌های وسیع‌تری از مهارت‌های آموزشی را می‌سنجد.

به طور کلی در کشورهایی که به تازگی در ارزشیابی‌های بزرگ مقیاس شرکت دارند، به طور نسبی، عموم مردم توجه بیشتری به نتایج پرلز از خود نشان می‌دهند. این توجه بیشتر به مشکلات آموزشی که نتایج ارزشیابی‌ها از آن‌ها پرده برداشته است، معطوف است. همچنین این سوال مطرح می‌شود که آیا اهدافی که نیروی محرکه و عامل انجام اصلاحات محسوب می‌شدند، خوب درک شده‌اند یا خیر؟ در گزارش برخی از کشورها به بیان تحولات نظام آموزشی و سیاست‌های آموزشی در کشور با جزییات کامل پرداخته‌اند و برخی فقط به تغییراتی که مستقیماً از نتایج پرلز متأثر بودند، اشاره داشتند.

منابع

- شویپر، کنوت، ۱۳۹۰ گزارش تاثیر پرلز بر نظام آموزشی ۱۲ کشور، ترجمه شهرناز بخشعلی زاده، مرکز ملی تیمز و پرلز

- کریمی، عبدالعظیم؛ ۱۳۸۶ گزارش نتایج پرلز ۲۰۰۶ در مقایسه با پرلز ۲۰۰۱، پژوهشنامه آموزشی.
- -----؛ ۱۳۸۷؛ چارچوب و ویژگی‌های مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن پرلز ۲۰۰۶؛ انتشارات پژوهشگاه.
- -----؛ ۱۳۹۱؛ گزارش اجمالی تیمز و پرلز ۲۰۱۱، ویژه نامه پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش
- Campbell, J.R., Kelly, D.L., Mullis, I.V.S., Martin, M.O., & Sainsbury, M. (2006). **Framework and Specifications for PIRLS assessment 2006** (2nd ed). Chestnut Hill, MA: Boston College.
- Knut Schippert, Jenny Lenkeit (Hrsg.) Progress in Reading Literacy in National and International Context **The Impact of PIRLS 2012 in 12 Countries.**
- Martin, M.O. Mullis, & Kennedy, A.M. **PIRLS 2006 International Report.** Chestnut Hill MA: Boston College.
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Kennedy, A.M., & Flaherty, C.L. (Eds) (2002). **PIRLS 2006 Encyclopedia: A reference guide to reading education in the countries Participating in IEA's Progress in international Reading Literacy Study .** Chestnut Hill, MA: Boston College.
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Gonzalez, E.J., & Kennedy, A.M. (2003). **PIRLS 2001 international report: IEA's study of reading Literacy achievement in primary schools in 35 countries.** Chestnut Hill, MA: Boston College.
- Martin, M.O., Mullis & Kennedy, A.M. **PIRLS 2006- International Report.** Chestnut Hill, MA: Boston College.
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Foy, P., and Drucker, K.T. (2012d). *PIRLS 2011 International Results in Reading.* Chestnut Hill, MA: Boston College, TIMSS and PIRLS International Study Center [online]. Available: <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/reports/international-results-pirls.html> [11 December, 2012].
- Mullis, I.V.S., Martin, M.O., & Gonzalez, E.J. (2004). *International achievement in the processes of reading education: Results from PIRLS 2001 in 35 countries.* Chestnut Hill, MA: Boston College.
- Ina V.S. Mullis, Michael O. Martin, Ann M. Kennedy, Kathleen L. Trong, and Marian Sainsbury. **PIRLS 2011 Assessment. Framework.**
- <http://nces.ed.gov/surveys/pirls/countries.asp>